

Olavi Paloniemi
PUDASJÄRVI

Juhlapuhe PÄTSIN SUKU ry:n sukkokouksessa 21.7.2001 Pudasjärven seurakuntatalolla.

Hyvät sukujuhlan osanottajat !

Sanotaan, että "joka ei vanhaa tunne, ei uuttakaan ymmärrä."

Se sanonta pitää paikkansa monien asioiden suhteen, mutta erittäin suuri merkitys sillä on sukututkimukseen liittyvissä asioissa. Meidän jokaisen on hyvä tietää, missä ovat juuremme, mistä me olemme lähtöisin. Näin senkin vuoksi kun me elämme varsin erilaisissa oloissa kuin menneinä aikoina esivanhempamme ovat eläneet.

Kertomusten mukaan Pätsin suku asettui tänne Pudasjärvelle paettuaan Utajärveltä Rappasotaa vuosina 1585 - 1587. Täällä suvun jäsenet asettuivat asumaan mm. Kollajalle, Jongunjärvelle, Hetejärvelle, Naisjärvelle ja Kurkikylään. Vähitellen suku laajensi asuma-alueitaan kaikkiin Koillismaan pitäjiin ja aikojen kuluessa muualle Suomeen ja myös moniin muihin maailman maihin.

Sukututkimuksessa suvun kantaisäksi on otettu Filip Tuomaanpoika Pätsi, joka on syntynyt vuonna 1658. Hän oli asettunut asumaan vuonna 1692 silloiseen Kuusamoon, nykyisen Posion Akonlahteen. Hänen kolme poikaansa Tuomas, Henrik ja Filip jatkoivat sukua kukin eri asuinpaikassa. Heidänkin jälkeensä suvun jäsenet ovat olleet aktiivisia asuinpaikkansa etsinnässä ja lisääntymisessä, sillä tähän mennessä koottuun sukuluetteloon on kertynyt noin 20 000 nimeä ja lisää jatkuvasti tulee. Tämän suuren suvun nykyisin elävän sukupolven jäseniä olemme tällä kertaa koolla täällä Pudasjärvellä, jossa suvulla on vankat ja vahvat perinteet. On mieluisaa nähdä teidät kaikki tänne kokoontuneena. Samalla kun iloitsemme tapaamisestamme, osoitamme kunnioitusta menneitä sukupolvia kohtaan, jotka ovat aikoinaan pohjan suvun elinvoimalle antaneet.

Vuosisatoja sitten eläminen on ollut asuinpaikan etsimistä suuren luonnon keskellä ja pääsin luontaistalouden varassa elämistä. Vähitellen vakiintuneet asuinpaikat ovat löytyneet ja metsästyksen, kalastuksen ja poronhoidon ohella peltojen raivaaminen ja viljely sekä kotieläinten pito ja metsien hyväksikäyttö löysivät vakiintuneet uomansa. Vuosien, vuosikymmenien ja vuosisatojen kuluessa asuma-alueet ovat laajentuneet ja asutus tihentynyt, kulkuyhteydet ovat parantuneet ja yhteiskunnalliset hallintorakenteet kehittyneet. Kehityksen myötä myös ammatillisesti suvun jäsenet ovat hakeutuneet mitä moninaisimpiin ammatteihin ja tehtäviin.

On selvää, että ainakin keskimäärin ottaen esivanhempamme ovat nykyaikaan verrattuna eläneet karumpaa, työteliämpää sekä osittain turvattomampaa elämää. Ahkeruudellaan, sisukkuudellaan sekä vaikeina päivinä ja aikoina sukuyhteyksien turvin he ovat selvinneet eteenpäin. Yhteiskunnan turvarakenteet ovat merkittävässä määrin kehittyneet vasta viime vuosisadan puolella. Vaikka monien kohdalla vaikeuksia ja turvattomuutta on nykypäivänäkin, elämme kuitenkin olosuhteissa, jossa yhteiskunta huolehtii perusturvallisuudesta. Senkin vuoksi perinteisiin tutustuminen on välttämätöntä, jotta ymmärtäisimme oikein arvostaa entisten sukupolvien ponnisteluja kotiansa ja yhteiskunnan piirissä.

Meillä kaikilla ei ole mahdollisuutta, taitoa eikä innostusta sukututkimukseen paneutumiseen. On arvokas asia, että sellaisia ihmisiä joukostamme löytyy, joille asiaan syventyminen on mieluista ja tyydytystä tuottavaa. heidän työnsä tuloksena me muut saamme valmiiksi tutkittua perinnetietoutta käyttöömme. Erittäin aktiivisia sukututkijoina tunnen mm. Taimi Pitkäsen, Manne Puurusen ja Paavo Lohvansuun. Tällaisten aktiivien toimesta on perustettu tai luotu edellytyksiä sukuyhdistyksien perustamiselle. Yhdistysten tehtävänä on sukututkimuksen edistäminen, tutkittujen tulosten kokoaminen ja sukutietouden levittäminen mm. sukujuhlien avulla.

Näin on tehty tämän Pätsin suvunkin kohdalla. Aktiivisten suvun jäsenten toimesta on tutkimusten jälkeen perustettu Pätsin Suku ry vuonna 1995. Voidaan sanoa, että jo oli aikakin. Tällaisen sukujuhlan puitteissa

Pätsin suku on nyt koolla neljättä kertaa. Kun tämä sukuseura on vielä verraten nuori, läheskään kaikki suvun jäsenet eivät ole vielä tietoisia sukuun kuulumisestaan. Henkilökohtaisesta sukuun kuulumisestani sain tiedon viime vuoden puolella yhdistyksemme puheenjohtajalta Taimi Pitkäseltä. Samalla minulle selvisi, että täällä Pudasjärvellä, niin kuin koko Koillismaalla, on runsaasti suvun jäseniä joiden kanssa olen jopa vuosikymmenien ajan ollut kanssakäymisessä, mutta sukulaisuussuhde ei ole ollut tiedossa. Tällainen sukulaisuuden tiedottaminen oli tietysti miellyttävä asia. Uskon, että moni muu suvun jäsen on asian tiedostettuaan kokenut saman elämyksen.

Hyvä juhlaväki !

Kun suku on laajalle levinnyt, on luonnollista, että näitä sukujuhlia järjestetään eri paikkakunnilla. Siihen liittyen on tarpeellista, että näissä tilaisuuksissa kokoontumispaikkakunnasta esitetään oleelliset tiedot. Siten saadaan käsitys siitä, millaisissa oloissa suvun jäsenet eri paikkakunnilla asuvat ja elävät. Kun nyt olemme Pudasjärvellä, eräässä suvun kantapitäjässä, esittelen teille tätä pitäjää koskevia tietoja tärkeimmiltä osiltaan. Täällä asuville esitettävät asiat ovat tuttuja, mutta muualta kotoisin oleville katsauksen esittämisellä on enemmän merkitystä.

Niin kuin meillä ihmisillä, myös asuinseuduilla on omat vuosisataiset historiansa. Pudasjärvi on aikoinaan kuulunut Suur-lin alueeseen. Vuonna 1639 Pudasjärvi muodostettiin itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi. Vuonna 1865 seurakunnallisen ja kunnallishallinnon eriytymisen seurauksena perustettiin Pudasjärven kunta. Pudasjärvi on Oulun läänin laajin kunta. Kokonaispinta-ala on noin 5875 km², josta vesipinta-alaa noin 219 km². Kunta koostuu 14 kylästä ja tästä Kurenalan noin viidentuhannen asukkaan kuntakeskuksesta. Väestön määrä oli suurimmillaan 1960-luvulla, jolloin se oli lähes 16000 henkeä. Viime vuonna meitä oli enää hieman yli 10000 henkeä. Se merkitsee sitä, että nykyisellään väkeä on vain vajaa kaksi henkilöä km² kohden, joten liikkumatilaa meillä on runsaasti.

1900-luvulle saakka Pudasjärven väestö sai toimeentulonsa pääasiallisesti metsästyksestä, kalastuksesta, poronhoidosta sekä maa- ja metsätaloudesta. Pitäjä olikin tärkeä voim ja tervan tuottaja. 1900-luvun alkupuolella teollisuus oli pääasiassa kotiteollisuutta. Ainoita teollisia yrityksiä olivat saha- ja myllylaitokset. Vasta sotien jälkeen kuntaan syntyi pienet teollisuudet. Viimein 1900-luvulla Pudasjärvi otti harppauksen kohti teollista ja tietoteollista yhteiskuntaa. Työpaikkojen toimialuerakenne on kehittynyt siten, että erilaisissa palveluammateissa on yli 60 %, jalostusasteissa yli 20 % ja aluetuotannossa enää alle 20 % työikäisestä väestöstä.

Ikävä asia on työttömien suuri määrä, sillä työttömyysaste on pitkän aikaa ollut 20 % työvoimasta. Se on seurauksena mm. monien ihmistyötä vaatineiden tehtävien koneellistumisesta ja yhdyskuntarakenteen suurista muutoksista, joiden seurauksena työpaikat vähenevät. Maatalouden rakenteen rajut ja mielestäni liian nopeat muutokset ovat voimakkaasti vaikuttaneet väestökehitykseen. Se on tiennyt monien ihmisten siirtymistä työttömyyskortistoon, sillä korvaavia työpaikkoja ei ole tarvittavalla vauhdilla kyetty luomaan. Nämä pulmat ovat laajemminkin maaseutua ja varsinkin syrjäisiä alueita koskevia, joten pudasjärvien pulmat ovat laajemminkin maaseutua ja varsinkin syrjäisiä alueita koskevia, joten pudasjärvien pulma tämä ei yksinomaan ole. Tämän suuntaisen kehityksen nopeuttajina ovat olleet mm. kotimaan alue- ja maatalouspolitiikan toimet sekä EU:n liittymisen vaikutukset.

Esimerkkinä muutoksista mainittakoon, että kun 1960-luvun lopulla Pudasjärvellä oli lypsy-karjaa 950 tilalla, nyt määrä on alle 120:n. Samalla kuitenkin karjojen keskikoko on noussut 2-4 lehmästä kymmenkertaiseksi eli 20-40 lehmään eri tiloilla. Yrittäjiä on nyt tuntuvasti entistä vähemmän, mutta karjojen koon suurenemisesta johtuen tuotettu maitomäärä on pysynyt lähes entisellä tasolla. Toivottavasti näiden tilojen elinmahdollisuudet pitkäjänteisesti turvataan.

Toimivia tiloja on aikoinaan ollut toistatuhatta kappaletta. Eri lakien perusteella toteutetulla asutustoiminnalla on ollut suuri tilojen lukumäärää lisäävä vaikutus. Asutustiloille on asukkaita siirtynyt pudasjärvien lisäksi mm. Kuusamosta ja Posiolta. Asuttamistoiminta päättyi 1960-luvulla, jonka jälkeen muutos ollut toiseen suuntaan. Pitäjän maataloussihteerin kertoman mukaan tukihakemuksen jättäneitä tiloja on enää 180, joista

osalla tiloilla peltoviljelyn ohella harjoitetaan porotaloutta. Pelkästään porotalouteen erikoistuneita talouksia on jonkin verran.

Kuten edellä mainitsin, erilaisista palveluista saa yli puolet väestöstä toimeentulonsa. Palveluväestö on varsin hyvä, joskin Oulun läheisyys vaikuttaa sillä tavoin, että varsinkin erikoisliikkeiden palvelua haetaan kaupungista, joten sellaisten liikkeiden perustaminen tänne ei ole kovin kannattavaa. Teollisia yrityksiä on vähitellen saatu lisää ja erilaisten projektien avulla ponnistellaan pontevasti niiden ja sitä kautta työpaikkojen lisäämiseksi.

Luettelomaisesti mainittakoon muutamia suurimpia yrityksiä.

Taloja ja mökkejä rakentava Kontiotuote työllistää pitkästi toistasataa henkilöä, ikkunoita ja ovia valmistava Rofil yli 30 henkilöä. Molemmat myyvät tuotteitaan ulkomaille saakka. Lisäksi on useita pienempiä puualan yrityksiä sekä alihankintatuotteita tekevä metalliverstas. Kahden ATK-alan yrityksen lisäksi puuhataan erityisesti sille alalle lisää yrityksiä ja työpaikkoja. Leipomoita on useita ja Niemitalon juustola ja sen hyvät tuotteet ovat laajalti tunnettuja. Rakennusliikkeitä on myös useita ja autoilijoita sekä konealan yrityksiä runsaasti. Poronlihapalvaamot toimivat Taipaleenharjussa, linattijärvellä ja Sarakylässä. Ammattikoulun läheisyyteen on äskettäin valmistunut uusi nykyajan vaatimukset täyttävä poron- ja naudanlihateurastamo, jonka yhteyteen kehitetään myös jatkojalostustoimintoja.

Koulutukseen pitäjässä sijoitetaan runsaasti henkisiä ja aineellisia voimavaroja. Peruskoulun ala- ja yläasteiden lisäksi on lukio, ammattikoulu ja yrittäjäpainotteisine osastoineen, kansalaisopisto ja Pohjan-Tähti-niminen tietotekniikkaan jäsen soveltamiseen erikoistunut kehittämisyksikkö. Paikallisen yritystoiminnan tarpeisiin soveltuvan ammattikoulutuksen sekä yritystoiminnan kehittämisen ja monipuolistamisen avulla pyritään toimimaan siten, että työpaikat lisääntyvät ja väkiluvun kasvu saadaan jälleen nousemaan suuntaan. Terveyskeskus- ja muut kunnan palvelut ovat hyvää tasoa. Mm. vanhusten palvelut on hyvin järjestetty. Sotaveteraaneilta ei peritä terveyskeskusmaksua ja hyvätasoisessa virkistysuimalassa he saavat kerran viikossa ilmaiseksi uimalan käytön sekä ruoka- ja kahvitarjoilun. Uimala muodostaa liikuntahallin ja kirjaston kanssa hyvän kokonaisuuden, joiden kaikkien käyttö on varsin vilkasta. Taajaman läheisyydessä sen pohjoispuolella on lentokenttä, josta on kehittymässä ilmailukeskus. Ilmailun harrastajat suosivat kenttää sopivien tuuliolosuhteiden vuoksi. Lentokentän läheisyydessä on Jyrkänkosken huvipaikka ja leirintäalue mökkeineen ja palvelupisteineen.

Erikoisen arvokas nähtävyys on kotiseutumuseo, joka on monipuolinen ja yksi maan parhaita pitäjämuseoita. Vanha kirkko ja kellotapuli sekä uudempi kappeli ja erikoisuutena hirsirakenteinen hautausmaa aita ovat kaikki tutustumisen arvoisia nähtävyyksiä. Siellä on järjestetty opastus, jos esimerkiksi tämän tilaisuuden jälkeen ehditte siellä poiketa. Vanhan kirkon lisäksi seurakunnalla on tämä seurakuntakoti, viereinen kirkkoherran pappila sekä Liepeen pappila väentupineen. Sarakylässä on oma kappeli ja hautausmaa. Kaiken kaikkiaan seurakunnalla on monipuoliset ja hyvät palvelut ja monipuolista toimintaa tarjottavana lapsista vanhusväkeen saakka.

" PUDASJÄRVI LUONNOSTAAN TUNNETTU "

Sillä otsikolla Pudasjärveä nykyisin esitellään. Ja mikäpä on esitellessä, sillä pitäjän luonto on monipuolisia nähtävyyksiä ja harrastusmahdollisuuksia tarjoavaa. Keskellä virtaa Iijoki ja on monia muita kalaisia jokia, puroja ja kauniita järviä, joiden rannoille on rakennettu runsaasti kesämajoja. Varsinkin pitäjän länsiosissa, mutta myös muualla on laajoja suoalueita, joilta näinä päivinä kootaan hyvää hillasatoa. Pitäjän itä- ja pohjoisosassa on enemmän mäki- ja vaaramaisemia. Sieltä löytyvät Sarakylän vatut ja elokuun vattumarkkinat. Sieltä löytyy myös Syötekylä, jossa näkyvimpänä kiintopisteenä on Suomen eteläisin tunturi Iso-Syöte. Sen lähellä on vähän matalampi Pikku-Syöte ja muita vaaramaisemia. Syötekylläalueella on kahden tunturihotellin lisäksi monia muita majoitus- ja erilaisia palveluja tarjoavia yrityksiä, kuten esim. Kelosyöte, jossa on majoituspalvelujen lisäksi peikkopolku, ratsastus- ja kalastuspalvelut sekä korukivet ja jopa kullanhuuhtomisen ohjelmistossaan. Syötekyllän alueelta löytää hyvät laskettelurinteet ja hiihtoladut, laajan kansallispuiston alueelta retkeilymajat ja laavut, kelkka- ja porosafarit ja monenlaista muuta lapsille ja aikuisille sopivaa harrastelumahdollisuutta..Tietysti käyjiä viehättävät avarat ja kauniit näköalat.

Kerrotaan, että kun eräs eteläsuomalainen pariskunta pysähtyi hotelliin ruokailemaan, he sen jälkeen vielä päättivät suorittaa pikakäynnin tunturin laella. Mies oli hiljaisen puoleinen, mutta vaimo erikoisen puhelias. Kun he tunturin laella olivat hetken katselleet ympärilleen, loihe vaimo lausumaan: " Ompa täällä ihanan kauniit ja avarat maisemat, nämä näkymätihan mykistävät minut." Tähän mies kiirehti jatkamaan, että " me jäämmekin tänne viikoksi."En nyt suosittelen teille Syötettä sen takia, että menisitte sinne vaimoa mykistämään, mutta näkemisen ja kokemisen arvoinen paikka se on varsinkin nyt kun siellä palveluja kovasti kehitetään. Myös muiden sivukyläen alueella on tarjottavana palveluja, kuten Livon Leirintä ja Jaurakkajärven suoramyyntipiste Poropeukalo ja retkeilyreitti, jotka sijaitsevat Oikotie Lappiin tuntumassa.

Tällaisissa maisemissa ja olosuhteissa mukavien ihmisten joukossa me Pätsin sukulaiset täällä asumme ja elämme. Toivottavasti tänä päivänä teille kauempaakin tullee syntyy myönteinen vaikutelma Pudasjärvestä ja täällä yhdessä olosta niin, että joskus toistenkin tänne mielellänne poikkeatte. Kiitos teille kaikille mukana olosta. Hyvää juhlapäivän jatkoa ja sitten joskus myöhemmin hyvää ja turvallista kotimatkaa itse kullekin.